7.10.2016

EU- ja kauppapolitiikka
Petri Vuorio

TYÖ- JA ELINKEINOJAOSTON KUULEMINEN:
Ajankohtaiskatsaus Venäjälle suuntautuvan viennin tilanteesta ja tulevaisuuden näkymistä

Paikka: Pikkuparlamentin jaostohuone 6

1 Suomen Venäjän vienti

Suomen Venäjän vienti vuonna 2015 oli lähes 60 prosenttia vuoden 2008 huipputason ja yli 40 prosenttia vuoden 2012 tason alapuolella. Vienti on laskenut myös kuluvana vuonna kolmellatoista prosenttiyksiköllä edelliseen vuoteen verrattuna (01-07/2016).

Huomionarvoista on lisäksi, että Suomen osuus Venäjän kokonaistuonnista putosi vuosien 2008 ja 2013 välillä 2,5 prosenttiyksiköstä 1,7 prosenttiyksikköön. Tämän jälkeen osuus on viennin määrällisestä pudotuksesta huolimatta säilynyt verrattain samana. Suomen osuuden tippumiseen on vaikuttanut erityisen voimakkaasti vientimme vahva investointihyödykepainotus. Investoinnit eivät ole Venäjällä toipuneet vuoden 2009 finanssikriisin jälkeen, kun taas yksityinen kulutus kasvoi voimakkaasti aina vuoteen 2015 saakka. Vähäisempinä muuttujina ovat vaikuttaneet myös lisääntynyt paikallistuotanto sekä ns. piilotransiton väheneminen. Vuoden 2013 jälkeen tapahtunut Suomen vientikaupan, kuten myös Venäjän kokonaistuonnin, määrällinen pudotus taas johtuu ensisijaisesti öljyn hinnan halpenemisesta sekä sen johdosta tapahtuneesta ruplan heikkenemisestä. Tämä on romahduttanut venäläisten kuluttajien ja yritysten tuontituotteisiin kohdistuvan ostovoiman.

Venäjän negatiivisen talouskehityksen sekä Suomen viennin pohja tultaneen kohtaamaan vielä kuluvan vuoden aikana. Ruplan eurokurssi on pysynyt verraten vakaana kuluvan vuoden huhtikuusta lähtien. Ensi vuonna voitaneen öljyn hinnan elpyessä odottaa ruplan yhä hieman vahvistuvan. Noin viiden prosentin inflaatiosta johtuen ruplan reaalinen vahvistuminen on nimellistä voimakkaampaa. Öljyn hinnan ja ruplan kurssin konsensusennusteet (Bloomberg) vuoden 2017 viimeiselle neljännekselle ovat 54 dollaria per barreli (nyt 51,5) ja EUR/RUB 69 (70).

Myös venäläisten reaaliansioiden lasku on viime kuukausina tasaantunut ja kääntymässä vaimeaan kasvuun. Venäjän kokonaistuonnin odotetaan ostovoiman kohentumisen myötä kasvavan ensi vuonna noin viidellä prosentilla. Investointien kannalta reaalikorot ovat verraten korkeita, heinäkuussa 2016 uusien yritysluottojen keskikorko oli yli 12% ja inflaatio n. 7%. Yksityisen kulutuksen odotetaan kasvavan ensi vuonna hieman investointeja nopeammin ja on todennäköistä, että kulutustavaroiden tuonti tulee kasvamaan investointihyödykkeitä nopeammin. Poikkeuksena kuitenkin suomalaisille tärkeä elintarviketeollisuus, joka kärsii Venäjän vastapakotteista. Odotettavissa oleva Suomen Venäjän viennin kasvu vuosina 2017-2018 jääneekin verraten vaimeaksi. Voimakkaampi keskipitkän aikavälin kasvu edellyttää öljyn hinnan lisänousua, investointien elpymistä ja/tai Venäjän talouden rakenteellisen kehityksen etenemistä.

2 Pakotteet

Viennin viimeaikainen pudotus on selittynyt pääosin edellä mainituilla tekijöillä ja pakotteiden vaikutus on elintarviketeollisuutta lukuun ottamatta ollut rajallinen. Viennissä pakotteiden vaikutus on kohdistunut ensisijaisesti asiakasrahoituksen saatavuuden hankaloitumiseen. Geopoliittinen jännite, pakotteet ja Venäjän kohonnut maariski ovat olleet heikon taloussuhdanteen ohella omiaan vähentämään myös investointeja Venäjälle. Minskin rauhansopimuksen toimeenpano ei ole edennyt toivotusti, josta syystä suomalaisyritykset ovat varautuneet pakotteiden pitkähköönkin voimassaoloon. Yritykset ovat sopeuttaneet liiketoimintaansa vallitsevan tilanteen mukaisesti. Erityisiä suunnitelmia pakotteiden poistumisen varalle ei suomalaisyrityksillä ole, eikä niille nähdä erityistä tarvetta, koska kyseessä olisi lähinnä paluu ns. normaalin kaupankäynnin olosuhteisiin.

3 Viennin haasteet

Suomalaisyritykset näkevät viennin haasteina Venäjän ns. viranomaisaktiviteetin lisääntymisen eli esimerkiksi tullin, verottajan ja terveysviranomaisten liiketoimintaa häiritsevän kontrollitoiminnan lisääntymisen. Tuonninkorvausohjelman lisäksi ns. protektionistisiksi toimiksi koetaan mm. WTO-säännösten kanssa ristiriidassa olevat sianlihan tuontirajoitukset, metsäkoneiden kierrätysmaksut sekä puukauppaa haittaavat mitta-, kiintiö- ja muut määräykset.

Haastavasta geopoliittisesta tilanteesta ja taloussuhdanteesta huolimatta pidämme kahdenvälisen vuoropuhelun ylläpitoa hyvin tärkeänä niin valtioiden kuin yritystenkin välillä. Toimivasta dialogista hyvä esimerkki on kolmen vuoden tauon jälkeen marraskuussa kokoontuva hallitusten välinen talouskomissio. Niin ikään marraskuussa EK järjestää sisarjärjestönsä, Venäjän teollisuuden ja yrittäjien liiton RSPP:n,

kanssa suomalais-venäläisen yritysten vuorovaikutuksen kehittämistä palvelevan työryhmäkokouksen.

4 Viennin rahoitus

Finnveran vientitakuuvaltuuksien nosto on erittäin positiivinen askel, joka tukee vientirahoitusjärjestelmän ennustettavuutta ja toimivuutta. Finnveran toiminta on ollut myös Venäjän haastavassa markkinatilanteessa kiitettävää. Finnveran Venäjän luottopolitiikka on ollut kansainvälisenkin mittapuun mukaan laajamittaista, aktiivista ja ratkaisuhakuista, joka on tukenut kaupankäyntiä. Haasteellisessa toimintaympäristössä liikepankkien tarjoamien rahoitusratkaisujen kirjo on kaventunut ja maturiteetit lyhentyneet. Viennin vaimean kasvun nyt käynnistyessä on tärkeää, että asiakasrahoitusratkaisuja kyetään jatkossakin ylläpitämään ja edelleen kehittämään Finnveran toimesta.

Pk-yritysten viennin rahoitusinstrumenttien osalta on yleisen tason kehitystarpeita, koska vientitakuut soveltuvat vain suurempien kauppojen rahoittamiseen. Nämä tarpeet eivät koske pelkästään Venäjää. Finnvera onkin lanseerannut joitakin uusia viennin rahoitusinstrumentteja pk-yrityksille, esimerkkinä vekselitakuu, joka ei kuitenkaan toimi Venäjällä tai muissa IVY-alueen maissa. Tarkastelun ja käytännön arvioinnin kohteena voisivat tällöin olla mm. suorat vientiluotot, puiteluotot, pidemmät remburssitakaukset ja luottoriskitakuut sekä paikallisen leasingyhtiön tai pankin kanssa toteutettavat ostajaluottotakuumallit.

5 Raja-asemien yöaukiolo ja kaksoisraideinvestointi

Rajavartiolaitos ja Tulli arvioivat parhaillaan Imatran ja Niiralan rajanylityspaikkojen sulkemista yöajaksi sekä Pohjois-Suomen raja-asemien aukioloaikojen lyhentämistä. Etenkin Rajavartiolaitos on nähnyt rajanylityspaikkojen aukioloaikojen rajoitukset tärkeäksi keinoksi budjetissaan pysymiseksi. Sulkemisten avulla saavutettaviksi vuosittaisiksi säästöiksi on arvioitu noin kolme miljoonaa euroa. EK:n ja jäsenliittojen tekemien laskelmien mukaan kyseinen toimenpide aiheuttaisi suomalaiselle elinkeinoelämälle vähintään yli 20 miljoonan euron vuosittaiset lisäkustannukset, josta syystä sitä ei voida pitää kansantaloudellisesti perusteltuna. Kustannuksia aiheutuisi erityisesti metsäteollisuudelle, logistiikka-alan toimijoille sekä matkailuelinkeinolle. Teollisuudessa lisäkustannukset kohdistuisivat erityisesti kuljetuksiin ja matkailuelinkeinon kohdalla taas väheneviin matkustajamääriin.

Positiivisena kehityshankkeena elinkeinoelämä näkee vuoden 2017 budjettiin sisältyvän Luumäki-Imatra-Venäjän raja -ratayhteyden parantamisen. Hankkeen tavoitteena on parantaa teollisuuden kuljetusten kannalta tärkeän rataosan välityskykyä, tavaraliikenteen toimintaedellytyksiä sekä henkilöliikenteen palvelutasoa ja häiriötilanteiden hallintaa.

Molemmat yllä mainitut asiakokonaisuudet ovat erityisen tärkeitä metsäteollisuudelle, jonka puuntarve on kasvussa mm. Äänekosken suurinvestoinnin vuoksi. Myös puuntuonnin tarpeen Venäjältä odotetaan näin ollen kasvavan merkittävästi**.**